

REGIONAL CHARACTERISTICS OF COINS FROM CHACH AND FERGHANA DURING THE EARLY MIDDLE AGES

Normamatova Hilola Abdushukur qizi
Researcher

Abstract

This article examines the distinctive features of coins minted in the territories of Chach and Ferghana during the Early Middle Ages, their role in economic life, and their significance for studying political processes. Inscriptions, tamgas, and imagery on local coins are analyzed using a comparative numismatic approach.

Keywords

Chach, Ferghana, coin, tamga, numismatics, Turkic Khaganate, trade, regional characteristics.

Annotatsiya. Ushbu maqolada ilk oʻrta asrlarda Choch va Fargʻona hududlarida zarb qilingan tangalarning oʻziga xos xususiyatlari, ularning iqtisodiy hayotdagi oʻrni va siyosiy jarayonlarni oʻrganishdagi ahamiyati koʻrib chiqiladi. Mahalliy tangalardagi yozuvlar, tamgʻalar va tasvirlar qiyosiy-numizmatik yondashuv asosida tahlil qilinadi.

Kalit soʻzlar: Choch, Fargʻona, tanga, tamgʻa, numizmatika, turkiy xoqonlik, savdo, hududiy xususiyatlar.

Kirish

Ilk oʻrta asrlarda Oʻrta Osiyoning turli vohalari oʻziga xos siyosiy va iqtisodiy taraqqiyot yoʻlidan bordi. Choch va Fargʻona ana shunday hududlar qatoriga kiradi. Ularning geografik joylashuvi, savdo yoʻllariga yaqinligi va mahalliy boshqaruv anʼanalari tanga zarbi hamda pul muomalasining rivojlanishiga taʼsir koʻrsatgan.

Choch vohasi, asosan, hozirgi Toshkent vohasi bilan bogʻliq boʻlsa, Fargʻona vodiysi qadimdan dehqonchilik, hunarmandchilik va savdo markazlaridan biri hisoblangan. Ushbu hududlardan topilgan tangalar mahalliy siyosiy hokimiyat va iqtisodiy munosabatlarni oʻrganishda muhim arxeologik manbadir.

Choch tangalarining o'ziga xos jihatlari

Choch tangalari ilk o'rta asrlar numizmatikasida alohida o'rin egallaydi. Bu hududda zarb qilingan tangalarda mahalliy hukmdorlar bilan bog'liq tasvirlar, yozuvlar va sulolaviy ramzlar uchraydi. Ayrim tangalarda lirasimon tamg'alar va boshqa belgilar qayd etilgan bo'lib, ular hukmdor sulolalari hamda siyosiy aloqalarni o'rganishda muhim ahamiyatga ega.

VII–VIII asrlarda Chochning siyosiy hayotida G'arbiy Turk xoqonligi bilan aloqalar muhim rol o'ynagan. Tangalar bu munosabatlarning ayrim jihatlari yoritadi. Ularda so'g'd yozuvi bilan birga turkiy siyosiy an'analarni aks ettiruvchi unvon va tamg'alarining uchrashi turli madaniy-siyosiy omillar o'zaro ta'sir ko'rsatganini bildiradi.

Shu bilan birga, har bir tamg'ani muayyan etnik guruh yoki sulolaga bevosita bog'lash ehtiyotkorlikni talab qiladi. Buning uchun tangalarning topilgan joyi, davri, boshqa tangalar bilan o'xshashligi va yozuvlari o'zaro taqqoslanishi zarur.

Farg'ona tangalari va pul muomalasi

Farg'ona vodiysida ilk o'rta asrlarda mahalliy bronza tangalar pul muomalasida muhim o'rin tutgan. Arxeologik topilmalar ichida mahalliy va tashqaridan keltirilgan tangalar mavjudligi hududning keng iqtisodiy aloqalarga ega bo'lganini ko'rsatadi.

Farg'ona tangalarini o'rganishda Kuva kabi arxeologik yodgorliklardan topilgan numizmatik materiallar muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu topilmalar mahalliy bronza tangalar muomalada keng qatnashganini, kumush tangalar esa ayrim topilmalar majmuasida nisbatan kam uchraganini ko'rsatadi. Biroq bu holatni butun Farg'ona iqtisodiyotiga bir xil tarzda tatbiq etish mumkin emas: topilmalar tarkibi davr, joy va arxeologik sharoitga qarab farqlanadi.

Farg'ona tangalaridagi yozuv va tasvirlar mahalliy siyosiy hokimiyat, badiiy qarashlar hamda qo'shni hududlar bilan aloqalarni o'rganish imkonini beradi. Choch va Farg'ona tangalarini o'zaro taqqoslash orqali ikki hududning umumiy va farqli

jihatlarini aniqlash mumkin.

Hududiy xususiyatlarning tarixiy ahamiyati

Choch va Farg‘ona tangalaridagi farqlar faqat tashqi ko‘rinish bilan cheklanmaydi. Ular mahalliy siyosiy tuzilma, savdo ehtiyojlari va pul muomalasining o‘ziga xos sharoitlarini ham aks ettiradi. Tanga zarbida bir xil yozuv yoki ramzlarning uchrashi hududlar o‘rtasidagi aloqalarni ko‘rsatishi mumkin, ammo bunday o‘xshashliklar doimo yagona zarbxona mavjud bo‘lganini anglatmaydi.

Numizmatik materiallar arxeologik yodgorliklar va yozma manbalar bilan birgalikda o‘rganilgandagina tarixiy xulosalarning ishonchliligi ortadi. Ayniqsa, tangalarning topilgan joyi, qatlam sanasi va muomaladagi boshqa buyumlar bilan munosabatini hisobga olish zarur.

Xulosa

Choch va Farg‘ona tangalari ilk o‘rta asrlardagi O‘rta Osiyoning hududiy xilma-xilligini namoyon etadi. Ular mahalliy hukmdorlar, savdo aloqalari, turkiy siyosiy ta‘sir va yozuv madaniyati haqida muhim ma‘lumot beradi.

Mazkur hududlar tangalarini qiyosiy o‘rganish mintaqaning iqtisodiy tarixini chuqurroq anglashga xizmat qiladi. Kelgusida yangi arxeologik topilmalar va zamonaviy tahlil usullaridan foydalanish Choch va Farg‘ona tanga zarbi tarixining hali to‘liq ochilmagan jihatlarini aniqlashga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Fedorov M. “Early Medieval Chachian Coins with Lyre and Ram Horns Tamghas”. American Journal of Numismatics, 2011.
2. Allabergenov N. “On the Coins of the Pre-Islamic Fergana Valley”. Zien Journal of Social Sciences and Humanities.
3. Baratova L. “Turko-Sogdian Coinage”. Encyclopaedia Iranica.
4. Zeimal E. V. “The Circulation of Coins in Central Asia during the Early Medieval Period (Fifth–Eighth Centuries A.D.)”. 1994.

